

GIÁ BÁN

ĐÔNG-PHÁP	NGOẠI - QUỐC
Mỗi năm - \$300	6\$00
Sáu tháng - 2.50	3.50
Ba tháng - 1.50	2.00

Mua báo phải trả tiền trước.
Thư và mandat gửi cho
M. TRẦN-DÌNH-PHIÊN. - Ai
đăng quảng cáo, việc riêng,
xin thương - nghị trước.

TIẾNG-DÂN

Chủ nhiệm kiêm Chủ bút
HUYNH - THỨC - KHÁNG
Quản lý
TRẦN-DÌNH-PHIÊN

叻 La Voix du Peuple 民
Mỗi tuần xuất bản hai kỳ: thứ tư và thứ bảy

ĐIỀU-QUẢN
35 193, đường Hàng-bà Hai
Điện thoại: số 61
Giấy phép nội: số 62
Giấy phép: TIENGPAN - Huế

Trị được nước
nhà thì không ai
dám khinh.
(Mạnh-Tử)
N-A-108

NHỮNG CÁCH XÂM LƯỢC

trên thế-giới

(Tiếp theo)

Cái gương nước Nhật đối phó với chính sách xâm lược nước ngoài

Hai cái gương trên, nước Tàu với nước ta và liệt cường với nước Tàu là nói cách xâm lược của kẻ đi xâm lược. Còn cái gương này là nói nước bị xâm lược mà ngăn được cái hại xâm lược.

Nước ta bị nội thuộc người Tàu một lối, ta cũng nhiều phen phòng nhàn ngân đón, trầy trợt trầy trười, tuy sau cũng thoát ly được kỹ-ách của họ, song còn phải tuế cống thọ phong, chịu phần làm phiên thuộc của họ. Đến ngày có nước Pháp sang báo hộ mới thoát hẳn. Còn nước Tàu với liệt cường, cái tên vẫn còn là nước có chủ quyền, song kỹ thiết phạm vi xâm lược của người ngoài bao bọc gần khắp các nơi biên giới, phụ-đầu và hải-ngạn, hiện ngày nay còn đương lời thối, đều chưa thoát khỏi cái họa xâm lược. Duy có Nhật-bản thì khác hẳn:

Đầu tiên thì bị vô lực triều Nguyễn triều Thanh bá hiệp lãng nhụy; thứ nữa thì bị vô lực người Âu Mỹ xông tới hoành hành. Văn hóa thì trừ một ít thần thoại ra, chẳng có gì hết, nào văn hóa nước Tàu, nào văn hóa Ấn-độ tràn vào trong nước mà người nước học theo; sau lại thêm văn hóa Âu-tây cũng một mực kéo tới. Chánh trị thì theo lối khuôn mẫu phong kiến của người Tàu. Kinh tế thì ở riêng mấy hòn đảo ngoài biển, không liên thuộc với ai. Đến ngoại giao thì chỉ một nước Tàu đã thì cho biết bao nhiêu đều nhụy. (Trước) Trung Nhật chưa đánh nhau, Ý đang sứ thần Nhật sang Thiên-tân ra mặt Lý-hồng Chương Thủ-tướng nước Tàu, chần chừ mấy ngày, đến khi yết kiến, còn bị khinh rẻ. Sau triều Trung Nhật, Lý sang Nhật giảng hòa. Ý đang làm Thủ-tướng Nhật, có câu nói hồ ghiên rằng: Ngày trước tôi sang Thiên-tân ra mặt Lý-trung-Dương (tức Hồng Chương), ông vọng lớn nghiêm, đến nay tôi còn kinh sợ! Lại một lần ở Trường-kỳ, liệch cách sai Nhật đánh người Tàu, cách phá Tàu case thiếp, buổi liệch cách sai Nhật không được đeo gươm, người Nhật tức mình họ liệch cả toàn liệch cách sai không đeo gươm, đến sau đây (tức mới đeo gươm lại). Đó là chưa kể những lần liệch cách của các nước Âu Mỹ)

Thế mà người Nhật có cái chí khí phát phần tự cường, chăm lo việc tự trị, từ lúc lập quốc cho đến ngày nay, không ai lấy được một mảnh đất của họ. Vô lực học nước thì họ gắng làm cho vô lực mạnh lên; văn hóa không có thì họ đào

lạo ra văn hóa; cho đến chánh trị, kinh tế ngoại-giao, hễ cái gì ở nước ngoài mang đến làm lợi ích xâm lược mà để nên lên mặt với họ, thì họ cố sức bắt chước mà làm cho kỹ được (người Âu phê bình người Nhật cho là một dân tộc hay bắt chước). Không những bắt chước mà thôi, lại làm có cái hơn người ta nữa kia. Không kể xa trên, chỉ trong thì giờ 30 năm duy tân, một vọt theo chơn Âu Mỹ, chẳng những người ngoài không xâm lược được họ mà họ còn trở lại đi xâm lược kẻ khác. Một trận đánh Tàu, một trận đánh Nga, làm cho liệt cường ghé mắt, nay lại toan chiếm lãnh Mãn-châu mà thiết hành cái chính sách bá-dõ toàn cả thế giới, hùng vĩ là ngàn nào! Đây là cái gương đối phó với cái họa xâm lược.

Xem chuyện kể trên, thấy rõ rằng cuộc sinh tồn cạnh tranh trên đời, không sao tránh được cái nạn xâm lược, mà xâm lược vẫn có lắm cách. Song phạm dân tộc và quốc gia nào mà nội lực đầy đủ thì sức ngoài không tràn vào được.

CHUYÊN LÀ SỨC MẠNH CỦA GIÓ

I. - Thời tàu lên khó đến 50 thước; xoay thành cây cột sóng
Ai cũng biết gió là cái sức chuyên vào lay động do không khí nóng lạnh sưa nhất mà sinh ra, làm khi thành ra lốc, bão, làm họa cho loài người như chim tàu ngã nhà, làm tan nát những vùng mà gặp cái lốc gió gớm ghê ấy đi qua. Theo như một nhà bác học đã kinh nghiệm thì trong cơn giông tố, sức gió đi mau đến 150 và 120 nghìn thước tây, trong một giờ. Lượng gió như thế, ở trên đất thì trở cả cây to, đổ cả nhà lớn, mà ở mặt biển thì đưa ngọn sóng lên cao đến 3, 4 thước là thường, mà có xứ lại cao hơn nữa. Như ở miền Nam-bắc (Mer du Sud) gió đưa ngọn sóng lên 10, 15 thước kia. Ở đảo Martinique có một chiếc tàu bị ngọn sóng đưa cả cột buồm và bánh chèo lên đến thành phố Saint Pierre. Cũng trong cơn bão ấy có một lần một chiếc tàu bị gió thổi đưa vào trong đất đến 50 thước, bên kia một cái nông cách biển, nước không vào đến bao giờ.

Thường thường các lốc gió đi theo cơn bão lốc hay xoay thành vòng tròn, ta gọi là gió trốc (風眼) gió đó cả bốn mặt). Người ta đã gặp trên báo kỷ ở đảo Bermudes (Đảo ở Đông-Bắc Đại-Tây-Dương). Đầu tiên người ta thấy trên mặt biển trong vòng chung quanh độ 300 thước,

CHUYỆN ĐỜI ĐÁ CHỊU CHỮA CÁI NÃO LÀM QUAN CHỮA?

Người ta thường hay trách si phu ta hồi Hán - học của thanh hành, sao có chỉ ôm ấp một cái mục đích độc như là mục đích làm quan. Mà thật vậy, cái sở học của si phu ta theo lối cổ thì không đem ra ứng dụng vào việc gì giúp sống cho người được cả. Nồng không làm được gì thể chất của con nhà nho ốm yếu bạc nhược không sao kham nổi; cũng, thương, thì si-phu cũng cho là làm thường không cần để ý xem xét gì vậy nên cơm là đồ ăn hằng ngày. Họ quên là đồ che thân, và cáo sự cần kíp do sự giao dịch mà có, thì anh học trò kia tọa hướng mà không hề nhúng tay đến. Ngày nay tây học đã đổ vào người căn kíp nhưng gì, có bao nhiêu nghề nghiệp, thì trong học - giới cũng có đủ bấy nhiêu khoa học chuyên môn; đến khoa y-học, khoa công chánh, cho đến khoa canh-nông, khoa thương mại... không sót một khoa nào. Ai muốn làm thầy thuốc thì vào trường y-tế, ai muốn dạy học thì vào trường sư-phạm, ai muốn ra nếu kiến nhà thì vào học ban kiến-trúc v.v... Nhưng đó là những người đã học được vài cái bằng cấp rồi mới thì vào các trường ấy; ngoài ra nếu học lực còn kém mà cũng muốn làm các việc ấy, thì cũng còn có thể được; là làm các việc phụ thuộc, ít qua trọng, chỉ phải tập sự trong một lối là đủ.

Nhưng khôn cho người mình họ có chịu chuyên tập các nghề nghiệp như vậy đâu mà họ cũng cứ bỏ bỏ đi cái nào làm quan mà ta trách cho si phu trước, mới là quái. Học nghề, làm được rồi, mà sau lại này ra cái ý muốn đi làm quan, những cái lối phương chèo như vậy, ở xã hội ta thường thấy luôn. Như một anh chàng nọ học lực không đầy một bực tay, đương lúc đầu còn để kiếm tiền vào làm được ngạch thư-chánh, không lương đánh lớp đóp trong nhà giấy thép cả ngày. Thì giờ thối thoắt một ngày mỗi, ăn lương lớn, hồi trước làm thầy thông mà ngày nay chàng ta nghiêm nhĩa làm ông... quan. Nhưng hồi làm công lâu năm, thì lương lớn, chứ có đời chi cái địa vị của thầy thông đâu! Thế mà anh chàng nọ cũng xưng quan, xưng quyền, ai đến mua măng-đa, gọi bằng thầy thì không chia! khờ chưa! Rồi anh ta còn muốn làm le xin đi hành chánh nữa kia! Gần tới một đời bo bo với cái gì ấy bằng xanh trên mấy giấy thép, thì đi ra hành chánh thế nào-chớ? Cái lối chuyên nghề bên thái tây ích lợi dường kia, mà đem qua thì hành bên mình cũng không khỏi cái nào ngày si đề tiện của, một hạng người làm trở ngại. Khốn nạn!

Những người thích làm việc không phải phận sự của mình như vậy, ngoài cái mục đích làm quan, mà họ muốn đạt được một con đường dễ quẹo, họ lại còn một cái mục đích khác, tức là cái mục đích an tiền.

Đã cho người ta khỏi nói rằng Lạc-nhan nói bừa, xin dẫn ngay cái ví dụ quan huyện Mộ-đức Quảng-ngãi) để chứng minh lối nói trên. Quan huyện Mộ-đức chẳng ai đâu là, chính là thầy giáo học Đê văn Xang ở Quảng Ngãi. Lúc năm ngoài, khi thấy bỏ cái chức gò đầu trẻ mà nhận làm cha mẹ dân huyện Mộ-đức,

Tấn kịch Mãn-châu hiện thời ở nước Tàu, không khác gì một tấm sức ảnh (bóng thu nhỏ) của lịch sử xâm lược trên thế giới cả và hoàn cầu từ xưa đến nay vậy. Cuộc đời như bản đồ mà bản đồ này dù cả mọi nước cơ cảnh. Ai là kẻ bàng quan, không sáng mắt ra sao?
(HẾT)
Sử-bình-Tử

Bán cỏ-phán

Hiện ở bản Công-ty có người khai bán 10cỏ phán, mỗi cỏ giá 20\$00. Ngai nào muốn mua mấy cỏ, xin gởi thư cho bản Công-ty biết.
Huỳnh-Thức-Kháng Công-ty

sóng biển dồn vun lại một cách rất chóng! chính trên vùng ấy có đám mây đen, ngọn sóng ấy xoay tròn mà tuông vuột lên đám mây đen kia, thành một cái cây cột sóng, lúc bấy giờ nước sôi và lên hơi ngói ngói, rồi cây cột sóng kia nở một tiếng và ngã ãm xuống. Đi tàu mà gặp cột sóng ấy người ta xem như gặp giặc, dùng đến súng lớn mà bắn cho nó bẻ, hoặc rút đoạn ra, vì khi cột sóng ấy ngã xuống có thể chìm cả tàu chớ không chơi. Chuyện trên thấy chép trong sách Lecture courante của ông Gruson. Ở ta kỷ giá như như bản sách ấy nói thực kỷ văn của ông Gruson-quốc-Dương có một chỗ nói thứ gió xoay ấy: ở giữa đồng ruộng mà gió xoay nước lên thành linh cây cột (旋風或柱形), tức là thứ gió nói trên. Lại chứng ta thường thấy đám mây đen thông với xuống biển, rồi có trên mua to, người mình quen gọi là rồng lấy nước, chắc cũng một loại gió kỳ chớ chẳng có rồng cop gì.
Hải-Âu

Y KHAO THƯỜNG THỨC

Chứng thũng

Thũng là một chứng, chứ không phải là một bệnh. Chứng nghĩa là dấu hiệu của một bệnh. Thế nào là thũng?
Da và thịt sưng to lên, lấy ngón tay ấn thì thũng xuống, thế là thũng. Ít thì bàn chân và ống chân (nhất là phía trong ống chân); thũng khá thì thêm thũng ở trên mặt (nhất là ở hai mí mắt bên trên); nhiều thì thêm ở bàn tay; nặng thì thêm cả thân-thể.
Có ba trường hợp sinh ra chứng thũng: thộp đau, tim đau, hay khi huyết suy đời.
Thận ở trong thân thể tựa như một cái máy lọc. Bao nhiêu những vật ta ăn uống vào mà không cần cho sự tu bổ thân thể nữa đều bởi cái máy lọc ấy theo nước tiểu mà ra ngoài toàn thể. Trong các chất ta thường dùng hằng ngày, một chất tôi cần cho sự tu bổ thân thể là chất muối. Ngày nà, ít hay nhiều, ta cũng có ăn muối (nước mắm, cá thối kho v.v.). Muối ta ăn vào khi thì nhiều khi ít, nhưng số muối cần dùng cho thân thể trong một ngày (thi như định). Thí dụ như một ngày ta ăn cả thấy 30 grammes muối, nhưng số muối như định cần cho sự tu bổ thân thể chỉ có 10 grammes. Như thế, thừa ra đến 20 grammes. Hai chục grammes thừa đó, thải bởi nơi thận mà ra ngoài thân thể. Phòng thận có bệnh, thì số muối thừa ra đó không đi ra

VẬN-VĂN

Nhà nông nghèo ở thôn quê
Gà gáy đầu,
Chờ đợi các cây di mỗ trúa.
Gà gáy thứ hai,
Vợ dệt nũ nước và đan khoai.
Gà gáy thứ ba,
Mại cuộc đồ đạc, cả nhà cùng nhau ra;
Trên trời dưới đất giữa đồng ruộng.
Rạng rỡ bao nhiêu! mỗ sao giống!
Chia phải bờ, con lấp công.
Đàn ông cày bừa, đàn bà cấy mạ.
Nâng chén chan giữa tròn đồng.
Mắt mũi do quần bản chất đồng.
Tối lại trời đen mờ, tắt nước gần-dại thì
hà hong.
Mở hồ nước mới trợn làm phán.
Làm nhọc như thế! bao giờ được ăn 1
Quoanh năm một lần và hai lần.
Mưa hòa gió thuận còn có phần.
Rất gấp chuột, sủa keo, cào cào, hợn, lộn
hào, ôi thôi nhân rằng!
Chỉ có chừng nỏ,
Phần thuế xã, phần công nợ, phần thì
nuôi con nuôi vợ.
Đem năm gác tay trên trán chỉ than thở.
Kia! cơm trắng cá tươi, xào dưa chiên
mỡ.
Ai là nhà sang với nậu chợ?
Minh-Viên

thì cả dân hạt ấy đều mừng thầm vì được một quan huyện ở trong giới trước ra, mà xưa nay người trong giới gởi phần nhiều là người đáng làm khuôn mẫu. Thế mà... nào ngờ...! Quan huyện mới hành chánh làm sao không biết chỉ trong mấy tháng mà tại tòa đã nhận một xấp đơn của dân kiện quan trạm nhùng, làm cho vữa rồi quan phải bị triệt về hậu cứ. Trước đây - việc cũng còn sôi giề - quan phủ Thân trợ g. Được 5000 sao đó mà đảo đi ao mả đi về làm tên dân trắng, vữa rồi quan phủ Hồ đảo Bích lại phải đối với tỉnh Bình thuận đảo vấn lại, nay không biết quan huyện Xang sẽ ra sao thì chưa rõ.
Đã chịu chưa chưa cái nào làm làm quan?
Lạc-nhan

ngoài được, cũng như máy lọc bị tắc lỗ lọc mà phải nằm lại trong thân thể, nghĩa là trong da và trong thịt của ta. Mỗi năm lại có sinh ra đến 7 triệu người có một tư cách rất lạ: nó ở đâu, nó cũng gọi nước đến với nó. Thí dụ như trên bàn tay có 7 grammes muối đọng lại; 7 grammes ấy gọi ngay đến nơi bàn tay một lít nước. Vì có nước đến như thế cho nên nơi bàn tay sưng to lên, sưng lên nhưng mềm, lấy ngón tay ấn thì thũng xuống. Chứng thũng sinh ra bởi bệnh của thận, người do là thế.

Máu tuần hồi khắp được cả thân thể là nhờ trái tim. Khi trái tim tụt lại, thế là máu ở trái tim chảy ra khắp thân thể, khi trái tim nở ra, thế là máu ngoài thân thể chảy vào trái tim trở lại. Trong một phút, trái tim tụt lại nở ra như thế độ 60 lần; thế là mỗi một phút, máu tuần hồi đến 60 lần.

Phòng trái tim có bệnh, sự tụt lại nở ra không được lanh nhẹn, thì sự tuần hồi của máu bị phải bị ngăn trở. Bị ngăn trở nghĩa là máu trái tim tụt lại, máu ở trái tim chảy ra ngoài không hết; hay là máu trái tim nở ra, máu ở ngoài toàn thể chảy vào trái tim không hết. Như máu ở ngoài thân thể chảy vào tim không hết, thế là trong da, trong thịt, ít phải có máu đọng lại. Nơi cho đọng thì không phải máu đọng mà chính chất nước trắng (Serum) của máu đọng lại. Nguyên trong máu có nhiều chất: bột màu trắng, bột màu đỏ (làm ra màu đỏ của máu) và một thứ nước trắng. Nếu máu nằm ở lại ở chân tay thì bột màu trắng và bột màu đỏ vì to quá chun ra ngoài huyết quản không được, chỉ thứ nước trắng chảy, chun ra ngoài huyết quản đến năm trong da, trong thịt, bắt da thịt phải thũng.

Có thứ ba sinh ra thũng là khi huyết suy đời. Khi nào vì một bệnh gì hay một cơ gì mà một số thuốc về tế bào của thân thể sinh dưỡng không được thường, như thế ta có thể nói rằng khi huyết suy đời. Sinh dưỡng của tế bào bị ngăn trở thì tế bào sinh bệnh, to lên, đi nước ra, nước ấy đọng lại nhiều làm ra chứng thũng. Những người mắt bệnh sốt rét lâu ngày không trị mà sinh thũng, những người thiếu ăn mà sinh thũng, như thường thường ta hay thấy ở thôn quê ta, trong mấy tháng đời khi gần đây, thũng cách kỳ là vì khi huyết suy đời cả.

Bởi nguyên nhân sinh ra chứng thũng khác nhau như thế, cho nên phép trị chứng thũng có nhiều cách. Đây tôi không có ý đem hết các cách trị thũng nói ra cho mình bạch, tôi chỉ có ý bàn đôi ba điều về nh cần biết nên biết thôi.

Trị được thũng thường hay bắt người bệnh nhịn ăn đồ mặn. Bất như thế là vì thũng bởi thận hư, có muối đọng lại trong da thịt, như ở trên đã nói. Người bệnh không ăn đồ mặn (muối), nhưng số muối cần cho sự tu bổ thân thể người bệnh, thì như định ngày nào cũng phải có. Vậy trong mấy ngày không ăn đồ mặn đó, thân thể lấy muối đâu mà tu bổ? Lấy muối đọng lại trong da thịt, chờ lấy ở đâu! lấy muối ấy dần dần lấy hết, thì nước theo muối (xem tiếp trang 3 cột 5)
Lai-Trần-dình-Nam

ANNAM LỊCH SỬ

HÃY NÊN HÚT THUỐC LÁ

JOB

TẠI MẮT VỚI TRỊ NÀO

(Một người thanh niên với một ông quan hưu nói chuyện)

Người đời nhờ có những điều tai nghe mắt thấy, dần dần du nhập trong gần óc mà trí não một ngày một mở mang. Hồi mà mang cái tật dúi và điếc thì tất nhiên trọn đời phải chịu phần ngu ngốc; lẽ ấy cố nhiên. Song nếu bị gì cũng xem, cũng nghe, không biết phân biệt đều phải đều trái, hoặc những điều nghe thấy không biết danh đặc chữa để cho nó ngấm thấm vào óc mà vào nơi tai mắt, chỉ đem cung cấp tá, liệu cho đầu lưỡi và lỗ miệng, làm mỗi lần bấn ra, thì phạm vào cái bệnh « vào tai ra miệng » cũng « nghe đường nói chợ » (人耳出耳, 道聽途說); nghe thấy dầu nhiều không đến đâu, mà cái não trống không, cứ hoang tưởng không, không có chút gì gọi là bổ ích cả.

Chúng ta sinh gặp cái đời khoa học thịnh hành này, cơ khí và quang học điều học... giúp cho sự nghe thấy, rất là xa rộng và mau chóng; nhưng phải có tai mắt chúng ta hơn ông ba ta xưa nhiều. Nếu sự « nhiều » ấy mà không biết dùng cho nhằm đường, nó chỉ làm rối loạn cái não ta mà không khỏi sinh ra những điều lầm lạc. Trong chỗ lầm lạc ấy có một điều quan trọng nhất là « nói việc người mà quên đi việc mình ». Xưa thuật lợi của một cậu thanh niên cũng một nhà bán học nói chuyện như sau :

Cậu X có một người bạn cùng học ở trường lớn thành phố họ. Người bạn là con một ông quan hưu, nguyên nhà bán học có tiếng nổi đã gần 70 tuổi (Ông này nhân không nợp với đời mà bỏ quan về, chờ không phải đến tuổi phải về, hoặc bị đuổi cách như ai kia, nên có danh vọng mà người ta kính phục nhiều). Nhân dịp tết này, người bạn về thăm nhà, cậu X cũng đi và có mang một ít đồ báo theo xem. Tới nhà, chào hỏi vui mừng và cơm nước xong, trong khi bữa chuyện với cụ già, cậu X chuyện Trung Nhật xung đột ra nói cụ cụ nghe. Cậu X : « Chuyện mới đây hay là chuyện trên 30 năm kia ? »

Cậu X - Tựa, chuyện Mãn-châu đã mấy tháng này, còn chuyện Thượng-hải thì mới bắt đầu bữa cuối năm ngoài và đầu năm này. - Tai mắt của các trò ngày nay nghe thấy được xa rộng mà mau chóng hơn thời buổi bạn già này nhiều; mới bữa Tết đây và chuyện ở bên Thượng-hải mà đã nghe được rõ ràng như thế há ?

- Vâng, ở đời văn minh này, đầu chuyện xảy ra bên kia mặt địa cầu buổi mai, mà trong mấy giờ đồng hồ thì chúng tôi đã thấy đăng báo; nói gì Tàu Nhật gần ta đây. Vậy lúc cụ trước, không được nghe thấy như thế sao ? (Cậu X mới 21 tuổi, sinh ra thì vào trường lấy học, nên có câu hỏi như thế, mà lớp thanh niên cũng nhiều cậu không rõ tình cách ngày trước như vậy.)

- Có đâu ! Già háy kể qua vài chuyện cụ nghe :
Đương lúc nhỏ già còn đi học, chính trong nước như trong lịch

lịch, cũng ngoài Bắc hệ, biết bao nhiêu là việc đời khác mà không nghe ai nói đến. Nhưng đó còn cho ta việc xưa. Nay nói việc tôi tại một toán cá thể giới đều ghi nhớ là trận Trung Nhật đánh nhau năm Giáp-ngọ (1904). Chính năm ấy, già đi thi tại Huế, có trên 4.000 học trò. Già có người bà con làm quan lớn trong triều, nên cũng có qua lại trong các dinh mà tuyệt nhiên không nghe ai nói chuyện ấy. Đàng cực cuối năm là cách 5 năm sau, già đi đạo thành phố họ, vào một tiệm khách, thấy người khách đương xem một xấp giấy in tờ lớn đẹp, già ngồi xem và hỏi thì anh ta nói giấy nhật trình có (người khách này tên là Trình-vạn-Niên), già mượn về xem, trong thấy nói chuyện Trung Nhật đánh nhau năm Giáp-ngọ. Già bị thú, bồi tưong và cái đất, có một bức sơ của Lưu-Dị 劉錡 cử nhân Từ xuyên kháng nghị việc ấy. Già thấy vẫn hay, mà lời lẽ k. ông khai mượn về xem, khi ấy mới biết bên Tàu có trận Trung Nhật, thì việc xảy ra đã gần 10 năm !

Lại còn chuyện quan hệ nữa là cuộc Mậu-thất canh biên 戊戌庚子 cũng Canu-tý liên biêu 庚子拳亂 (1898-1900). Việc trước là Thanh triều nghe lời Khương-hửu Vy và Lương-khai-Siên (hai nhà tiên tu, nhân vật nước Tàu), canh cái triều canh gây ra cái biên duy tân. Việc sau là có bọn quân phủ bại ngoại quốc cách đánh man, liệt cường hợp quân vào Bắc-kinh dưới vua Quang tự chạy trốn. Cái chuyện 10 tại thế uao mà bên ta cuối này 10 tại thế uao thì đương, có trường học ruc om mới. Như là có « ngủ phạt » 庚子之亂 ở Quảng-Nam, 7 hai kinh nghĩa truyền tụng ở Nghệ, ngày nay đưa bà trẻ con còn học chuyện. Chính gia cũng có mang ông đi thi, mà không nghe ai nói chuyện biên cuộc kể trên. C. I nghe học chuyện đường lũng... đời tu tuyt tu lai kia. Đến năm Mão, già đi một khoa nữa mới thấy bản sách Trung đồng chiến kỷ, chữ mấy chuyện (Mậu-thất, Canh tý, cũng chưa được nghe. Đến năm Giáp-thìn (1904) thì có trận Nga Nhật đánh nhau. Nói cho phải trận này thì được nghe có hơi sớm một ít, nghĩa là cách 2 năm sau thì già nghe dân gian đọc bài « Đề tiach quốc dân ca » trong có kể chuyện rõ ràng lắm. Thế mà năm Ngọ, già ra thì tại kinh, tới hầu các cụ lớn, rần mắt hỏi đến chuyện Nga Nhật, các cụ giay rằng : « Việc ngoài biên, các thầy không nên hỏi làm gì » (漢外事蹟不宜問也).

Còn một trận xảy ra thì lúc già đã về hưu ở nhà, song được nghe tại sớm hơn mấy chuyện trước. Vì sao chừng một năm chỉ đó thì thấy quan đi hiệu dụ việc mới linh đi Tây, nghe sắp trẻ nhỏ về học chuyện nói quân Đức bạo hoành mà nước Pháp cũng các nước xum đánh v. v... (Còn nữa)

Tr. Ch. một người thanh niên thuật
Nên chú ý rằng :
HỆU BẢO CHẾ
THÁI-QUANG-KHÍET
ở QUINHON
Bán thuốc lá tốt nhất về. Chuyện đầu sao cũng có thuốc lá tốt nhất về, nên thuốc được mới lấy. Ở xa mua gửi hết sức mau.

VIỆC TRONG NƯỚC

TRUNG-KỲ

THỪA THIÊN

Mưu gian đã lỗi mặt
Báo Tiếng-dân số 467 có đăng chuyện lý trưởng Đuan-kieu (Au-truyen, Quang-xuyen, Pau-vang, tại puep nam bắc dân nên bị kiện.

Kiểu mưu traun lời, nếu tự lập mưu ngày 2 tháng 2 tại 12 giờ trưa, y đối chầuợng uoc de no lên bị chạy nua mấtsợp mấi nauu. Nào ngờ tuần bát đượg giay, mới chạy nữa cai, đầu Au-truyen-nam tiếp chừai kiou. Lúc này Kiou liên viết đơn báo huyện nơi kê trạm đối uha cuop bera no ừ ừ tại đưa khác cũng chưa. Quan huyện than nauu về kham. Kùl uen tại thay chay co nua cai cuođang uoc uen qua mang cuo một vài ... Nghe Kiou đã bị giam tại huyện, « Cây nhà bay mặt chuột », mưu gian có ích gì đâu ? Thauh hân

Lý-trưởng hung nhiều !
Lang Tô Đa thuộc tỉnh Lương-Vân, huyện Hương-fuay coten Lý trưởng Nguyễn Lại, cậy quyền thế làm nhiều điều ức hiếp, dân chúng tới xin kê lựoc vài điều :

1) Nguyên tàng chúng tôi, ruộng công có thu uạ hai mùa, thường năm chiếu lệ q ân cấp cho dân làm ăn và nạp thuế. Năm ngoài, không biết vì cớ gì, Lý trưởng chỉ cấp ruộng học vụ cho dân cấy cây, còn ruộng học vụ thì hạn đến tháng 2 năm này sẽ cấp. Nay đã gần hết tháng 2 rồi không thấy quản cấp gì cả. Dân chúng tôi sợ uy quyền nên không dám nói.

2) Năm ngoài nhân nạn thủy tai, nhân dân miền hạ hạn, nhiều chỗ trôi nhà trôi cửa, nên nhà nước cấp tiền cứu cho mỗi người 3500. Dân làng chúng tôi, mấy người làm nạn trường được nhờ số học kỳ cũng đủ đôi 5, 10 ngày. Không ngờ lý trưởng sấn dụ bắt lương, nó cướp bị ăn may mà xở hơi; như tên Khôi, Hoàng, Chước, Thảng, Bàng và tại Lôi v. v... lãnh được 3500 chừai cấp về, y kê công k ó ma đòi người 1500 kê thì 1500, lên Khôi đã nghe, lại bị nhà sếp

TÂN-VIỆT-NAM THƯ-XÁ
Vô gia-dình 500 trang
Đông-chu liệt-quốc 560 trang
Giá 1500 - QUAN-HẢI - Huế

GIẤY TỜ CHUYÊN NHIỆU

Bữa 26 Mars ông Riser, cầm phòng chính trị, công mấy viên thanh tra có khám phá được một chi bộ hội kín ở vùng Bắc-ninh (Bắc-kỳ) và bắt được 8 đảng viên. Hiện nay những người này đang giam tại sở tiem-phòng.
Nguyễn-thi-Bi, 16 tuổi, ở làng Thanh-an (địa phương (Nam-kỳ), mới bỏ nhà đi đầu hôm 10 Mars.

Vua rồi mấy người giúp việc tại hãng «Agence Cholonaise des représentations» ở đường Bourbonne (Lyon) có đưa đơn kiện ông chủ hãng ấy về việc đã mấy tháng rồi mà y không chịu phát tiền lương cho họ.

vách xiêu, cơm không có ăn, áo không có mặc, khóc than van lạy với lý trưởng xin kính 5 hào bạc trước, còn để mua gạo cho con ! Lý trưởng không nghe, nói rằng : « Tao có lấy thì lấy bạc đồng, không thì thôi ». Khởi sự quyền Lý trưởng phải kinh 1500.

3) Gặp lúc thiên tai, trâu bò chết dịch, nông dân làng chúng tôi uhiu kẻ phải tự kéo lấy cây mà làm ruộng. Nhà nước có phải thầy thuốc về chích kim để trừ bệnh dịch ấy. Không biết lý trưởng với lý dịch bầm báo cách sao, quan bộ đi làng khác. Hiện trâu bò không chích kim gì cả. Thế mà lý trưởng lại sai đi các nhà có trâu như ông Phạm Thạnh, Trần Cất, Phạm Trục, Nguyễn Hinh, Lê Nhâm v. v... (thầu mỗi con trâu \$30 nói để cung đến... Lý trưởng đòi qua lừa dân để thủ lợi riêng thì dân biết mong nhờ ai !

Đó là lựoc kê mấy điều, còn sự lật vật không thể kể hết.

Dân làng
THANH-HOÀ

Quyền như thế !
Vị việc bắt được rượu lậu ngày 18 Janvier ở ruộng Đò vào Hòa làng Giản Lộc, tòng Kim Khê, phủ Đông Sơn, nên Sở Đuan biên phạt cả ba làng.

Ngày 27 Février Tòa Án tuyên phạt ba làng ấy là Giản Lộc, Thượng Phố và Trung thôn 500 quan tiền tại.

Quan trên cũng biết là oan cho dân, nên ngài truyền cho Lý Hào rằng : « Nè bắt được đưa nào nấu thì giải uo xuống sở Đuan cho nó ở tù tại đưa khác cũng chưa. »

Cách vài hôm (16-3-32), Lý Hào lang Trung Thôn bắt đảng tên Châu là cháu ông Cửu phẩm Lê văn Phố, kiêm Đại Hào Mục. Châu ý thế nên lý Hào cầm nấu rượu mảnu vẫn chuyên nghề cái rượu lậu trong làng.

Lý Hào cũng sợ Lê văn Phố, nên không bắt nó, và có rêu báo nó nhiều lần bỏ nghề nấu rượu lậu cho khỏi khổ dân. Thế mà nó không bỏ. Vì có lực đến cả làng nên lý Hào vào nhà nó bắt thấy thì nó đương nấu. Đem ra ngoài diếm canh để làm tờ trình lên quan, nhưng Lê văn Phố ngăn cấm không cho dân đi.

Quyền Lê-văn-Phổ như thế đó !
Ước sao quan trên vì lòng thương dân, trừ mối hại cho dân lương thiện, và làm nấy chịu thì dân phục cái đức công bình và đội ơn luôn luôn.

Một người dân
NGHE AN

Bị bắt
Mới rồi tại làng Xuân-tường, tòng Xuân-lâm, huyện Thanh-chương, có một người Hội kín lên về làng, bị các nhà chuyên trách tóm được giải huyện. Người này khai rằng y đã rủ được chừng mười người ở trong làng. Hiện số người y khai đều đã bị bắt. Chưa rõ người này tên gì

H. P

Lại một cơ quan hội kín bị khám phá

Theo lời khai của một đảng viên hội kín bị bắt ở Nam-dân, 16i hôm 21 Mars, viên Bang tá cũng mấy tên llob vào xứ Cồn-dinh thuộc huyện Nam dân (giáp Thanh-chương), thấy một bọn khá đông bỏ chạy, coi bắt được hai người giải về huyện.

Xét nhả và bắt người

P. an Long châu là Kỳ-hai, ở buôn bán cũng bà tại đường Auvergne, chỉ hai giờ chiều hôm 23 Mars bị số một thám dòr rồi giữ luôn tại đây. Lối 5 giờ chiều hôm ấy các viên chức số một thám dòr viên tri phủ Hưng-nguyên đi hai chiếc ô tô tới nhà bà Cu Đờ xét rồi bắt người cháu bà là Nguyễn-Uyển tức Tân. Hiện Long còn bị giữ lự, số một thám, còn Uyển thì đã bị tống lao.

Đến hôm 29 Mars các viên chức

số một thám mới đến xét nhà bà Kỳ-Hai, song không bắt được vật gì quan hệ.
H. P.

Tin thêm về vụ « hưng công đại châu »

Báo Tiếng-dân số 462 ra ngày 20 Fvrier có đăng chuyện « Cờ phải hưng công đại châu không ? », nói ở tòng Vân-trinh, huyện Nghi-lộc, nhà nước có cho một số tiền hưng công đại châu động đắp con đường từ Quán-hành tới Trảo-nha, bắt đầu làm đã 8, 9 ngày mà không cho dân tiền....

Hiện bây giờ đã có phát gạo cho dân. Song làm việc trong 5 ngày, 1 người chỉ lãnh được 1 lon gạo. Ăn ít như thế, làm sao vác cuốc vác vác cho nổi ?
Kùl dân

Một người bị bắt trong khi bắt Bữa tối 14 Mars, số một thám Vân được tin báo, liền phái một toán liên tời lang Đòn-nhượng, tòng (Hùng-lang (Hưng nguyên) học bài Cuất-lũ. Lúc bắt, lự chông cụ lại nên bị bắt.

Cuất-lũ là một yếu nhân trong hội kín, người làng Phố-xa, tòng Phố-long (Hưng-nguyên). Hồi năm ngoài tời giờ, các nhà chuyên trách hết sức tìm nã mà không bắt được, nên đã bị kết án tử llob.

Tr. N.
HÀ-TINH

Dịch giả !
Ở vùng xã Phố-trạch, tòng Phố-lộc, huyện Hương-khê (gần ga xe lửa Phố-trạch và Lộc-yên) hiện đang có bệnh dịch ga lâu kiếp. Gr đương ăn uống như thường, thấy bỏ ăn một hôm, phải đi ra lũng, đưng cu rừ trong cuộc tại. timan liên nghe lựoc quac vai tưng rồi tầy cuet.

Ở tàoà què nhà nào có nuôi gà đều bị chết gấu hết. Người nuôi gà phải nhiều mưu với lại chịu lựoc uoc ma kuong nguoi đến uai chuong, nè thấy gà mới bỏ ăn đưng cu rừ, là đem ra chuy ban. Người ở xa đều mua kuong biết là gà bệnh, kui đem về đến nhà thì ga quay ra chết, tuanh thư bệnh này uả lan ra rọng. Mong rằng số Tầu-y nên mau mau phái thầy thuốc đến chữa giùm cho thì dân giàu được nư lảm lảm.
P. v. Ng.

QUẢNG NAM

Cái nạn chó dại !

Làng Bảo an phủ Điện bàn hai ba tháng này xảy ra nạn chó dại thật là nguy hiểm. Nhưng người bị chó cắn năm ngoài này đã trăm ngày, phải ra uông lựoc rồi ngợp mà cuoi, kê đã đôi ba người; còn những người mới bị cắn đây, thì lảm lựoc kéo ra nhà thương lửu chích thuốc. Những nhà khá có thể đi nhà thương nó nói coi, còn bọn đá-nghèo đành phải nằm nhà chịu chết.

Tuy rằng nhà nước có cho tiền xe, song từ nhà quê đi cho đến Faiso xin được giấy, và đi cho đến Huế, là không phải việc dễ cho bọn dân nghèo.

Mong quan trên có cách gì phòng trước thì hay hơn.
H.

BANMETHUOT

Tù chính trị được giảm án

Ba người tù chính trị quê ở Nghệ an hiện bị đay ở Banmethuot được giảm án :
Tôn quang-Phiệt được giảm một năm.
Phan-dăng-Lưu được giảm sáu tháng.
Nguyễn-văn-Dinh tức Ngô-Như, can về vụ Thanh-niên được giảm một năm.

Ông Phiệt và ông Lưu đều là hai phạm-niên can án 7 năm tù về vụ Tân-Việt như ông Hoàng đức Thi và ông Ngô đức Điền. Hai ông này đã được tha.
H. P.

CAO-MÊN

Ái dâm bảo là đã man ?
Ở nhà thương nghệ nổi người Lào người Mường là đã man. Nay bước qua xứ Lào, biết rõ cái tình cư xứ đồng bào của người Lào, thời chẳng phải đã man đâu. Xem đây thì rõ :
Ở XiengKhouang (Lào) có thầy

Bệnh thũng
(Tiếp theo trang trước)

đến đó cũng dần dần tan đi, thế là lành thũng. Bởi lý ấy cho nên bị thũng (sinh ra bởi bệnh của thận) phải cứ ăn đồ mặn. Người bệnh không hiểu như thế, lên thầy thuốc mà ăn mặn, thì chẳng những bệnh không lành, mà lại tăng lên nữa kia.

Tim có bệnh đã phát ra thũng, thế là đã nặng lắm. Theo lẽ thường, thân thể vận động càng nhiều, khí huyết càng phải lưu động nhiều, rai tim càng phải làm việc nhiều. Phóng trái tim có bệnh đã phát ra thũng mà người bệnh cứ hành động nhiều, thì thế nào trái tim cũng phải thêm đau. Bởi vậy, rj bệnh tim, như là khi đã sinh thũng, thầy thuốc thường cấm người bệnh làm việc nặng. Không hiểu mà cứ lên đi chơi đóm, đánh bạc, đi xe máy v. v. thế là rất hại.

Lại có khi trị thũng, thầy thuốc dùng một bì. Naur thế là vì thũng bởi khí huyết suy đồi. Dùng một bì có khi dùng thuốc bì, có khi dùng đồ ăn. Nói đến đây, tôi xin nhắc lại cỉ o các nhà chuyên trị một điều về sinh nên đề y. Trị dân, để phòng sự dôi cho dân hơn là để sự dôi ấy đến, nó làm ra chứng thũng bằng giầy, bằng đồng, rồi mới rai thầy thuốc ra mà điều trị như thế tồn cho ngạn sách nhiều mà lợi cho dân chúng ít. Vì sao mà lưi? Tế bào đã rí ra nước thì khó bề mà sửa nó lại được vậy.
Tr. đ. N.

GIA-ĐÌNH GIÁO-DỤC
hai quyển mỗi quyển 0\$20

KIM LAI TẠP CHÍ

Số 5

- I - Kinh-tế-học.
- II - Nguyên-nhân của kinh-tế khảng hođag.
- III - Ông vua diêm (Jirer Kreager).
- IV - Văn-đề Du-học và văn-đề Đông-Tây (Nữ giới nói chuyện với ông George Le Flore).
- V - Văn-đàn.
- VI - Nhìn quanh thế-giới (3 bđi).
- VII - Đề phòng bệnh sốt rét.
- VIII - Góp đũa nói đố (hai bđi)
- IX - Chọn nhân tư-uấn (chuyện vui).
- X - Tỉa-thuyết.
- XI - Thơ-sư - Kinh-tế thời-dần.

PHỤ TRƯỞNG PHỤ-NỮ

- (Kỳ nào cũng có)
- I - Tân-đạo đức trong gia-đình.
- II - Tục lệ về hôn-nhân.
- III - Những điều nên biết trong khi thai-nhiên.

NHÀ THƯƠNG TỬ

TRƯƠNG-DÌNH-NGO

Y-tí Đông-pháp

đã mở tại Quỳnhon đường Jules Ferry (sau lưng Pháp Hoa ngân hàng) thăm bệnh, chữa bệnh và hộ sách.

BANMETHUOT

Thao - Mạnh là người Lào làm giáo sư, nguyệt bổng mỗi tháng hơn 100\$. Thấy là người can kiem; Ở nhà thầy, vợ con lại còn cây bừa. Lợi sản hằng năm cũng khá, nhưng thầy không có ý chỉ làm giàu, mà thầy vẫn nghèo; nghèo là vì thầy đi đem lòng nhào từ giúp người đói. Như ai khôn khổ thì thầy nuôi; đói cho ăn, rét cho mặc; làm nghề gì mà đồ khi cụ không có thì thầy sẵn lòng giúp vốn. Có một hôm thầy bắt được ăn trộm, hỏi vì sao mà đi ăn trộm? - Thưa vì đói rét - Thói đưng đi ăn trộm nữa. Nói vậy rồi cho lủa gạo, áo quần và giúp vốn cho để kiếm nghề làm ăn.

Chẳng những đồng bào thầy mà thôi, người Annam lên đây nhờ thầy lắm.

Người Lào có lòng từ cũng nhiều, không phải chắc thầy Thao - Mạnh. Như vậy đó ai dám bảo là đã man ? Kẽ nào tự phụ là bán khai và học văn minh, có thẹn với thầy Thao Mạnh kia không ?
V. Th. M

